

مطالعات نهم

@soalemotaleat9

سوالات و پاسخ های درس ۱۴

۱- چرا انگلستان قرارداد ۱۹۱۹ (وثوق) را با ایران بست و بر اساس آن اختیار چه اموری به آنان داده شد؟

جواب ۱

@soalemotaleat9

زمینه‌های تغییر حکومت از قاجاریه به پهلوی

قرارداد ۱۹۱۹: در اواخر جنگ جهانی اول حکومت تزاری روسیه بر اثر وقوع انقلابی عظیم سرنگون شد. پس از آن، نام این کشور به اتحاد جماهیر شوروی تغییر یافت. دولت جدید شوروی نیروهایش را از ایران فرا خواند و سرگرم مسائل داخلی خود شد. انگلستان با استفاده از این موقعیت، کوشید نفوذ و سلطه خود را در کشور ما تثبیت کند از این رو، با وثوق الدوله، نخست‌وزیر ایران، قراردادی بست که به «قرارداد ۱۹۱۹» معروف شد. بر اساس این قرارداد، اداره امور نظامی و مالی ایران در اختیار کارشناسان (مستشاران) نظامی و مالی انگلستان قرار می‌گرفت. این قرارداد در ایران با مخالفت گسترده‌ای روبه‌رو شد و بسیاری از شخصیت‌های مبارز و آزادی‌خواه مانند آیت‌الله مدرس و شیخ محمد خیابانی با آن به مخالفت برخاستند و حتی احمد شاه قاجار نیز از تأیید آن خودداری کرد.

۲- کودتای سوم اسفند ۱۲۹۹ پس از کدام ناکامی انگلستان در ایران انجام شد و مهره سیاسی و نظامی آن چه کسانی بودند؟

@soalemotaleat9

جواب ۲

کودتای ۱۲۹۹ و روی کار آمدن رضاخان: انگلستان پس از ناکامی در اجرای قرارداد ۱۹۱۹، در صدد برآمد که از طریق کودتا* اهداف خود را در ایران پیگیری نماید. به همین دلیل یکی از فرماندهان نیروی قزاق (لشکر) به نام رضاخان را برگزید. در سوم اسفند ۱۲۹۹ نیروهای تحت فرمان رضاخان مراکز مهم پایتخت را اشغال و کودتا کردند. رضاخان ارتش نوینی پایه گذاری کرد و آشوب های داخلی را فرونشاند و نظم و امنیت را برقرار کرد. سپس او با استفاده از موقعیت خود به عنوان فرمانده کل قوا و نخست وزیر، طرفداران خود را وارد مجلس کرد و سرانجام مجلس، احمدشاه قاجار را برکنار و حکومت را به او واگذار کرد.

۳- تغییر حکومت از قاجار به پهلوی چگونه صورت گرفت و رضاخان
برای رسیدن به این هدف چه اقداماتی انجام داد؟

۴- شیوه حکومت رضا شاه چگونه بود؟

جواب ۴

شیوه حکومت و اقدامات رضاشاه

- **استبداد:** رضاشاه از ابتدای حکومت به استبداد (دیکتاتوری*) روی آورد. در دوران حکومت او، هیئت وزیران و نمایندگان مجلس شورای ملی اختیار و استقلال چندانی نداشتند و تابع دستورات شاه بودند.
- **سرکوب مخالفان:** حکومت رضاشاه به احزاب و روزنامه‌های مستقل اجازه فعالیت نمی‌داد و با زور و خشونت، فضای خفقان، ترس و سرکوب را بر جامعه حاکم کرد. در چنین شرایطی، مخالفان سرنوشتی جز تبعید، زندان، شکنجه و اعدام نداشتند. آیت‌الله سیدحسن مدرس یکی از مخالفان سرسخت شیوه حکومت رضاشاه بود که به دست مأموران این حکومت به شهادت رسید.

@soalemotaleat9

۵- اقدامات رضا شاه برای نوسازی ایران به تقلید از اروپا و همچنین اقدامات ضد دینی و فرهنگی او چه بود؟

● **نوسازی ایران:** در دوره حکومت رضاشاه تلاش گسترده‌ای برای نوسازی ایران به تقلید از اروپا صورت گرفت. نوسازی تشکیلات نظامی دامه یافت. مدارس و مراکز آموزشی جدید در شهرهای مختلف گسترش پیدا کردند و نخستین دانشگاه ایران (دانشگاه تهران) بنیان نهاده شد. علاوه بر آن، راه‌های شوسه توسعه یافتند و راه آهن سراسری که خلیج فارس را به دریای مازندران متصل می‌کرد، احداث شد. همچنین مؤسسات و مراکز صنعتی متعددی در ایران به وجود آمدند.

● **تضعیف ارزش‌های اسلامی و تخریب فرهنگ ایرانی:** حکومت رضاشاه به بهانه پیشرفت و نوسازی فرهنگی و اجتماعی کارهایی انجام داد که نتیجه آنها تضعیف ارزش‌های دینی و رواج فرهنگ غیرایرانی بود. یکی از این کارها، مجبور کردن مردم به این بود که لباس یکسانی به تن کنند و کلاه لبه‌داری (مشهور به کلاه پهلوی) بر سر بگذارند. پس از آن، محدودیت‌هایی برای برگزاری مراسم مذهبی از جمله عزاداری امام حسین - علیه السلام - به وجود آمد و زمزمه برداشتن (کشف) حجاب طرح شد. مردم مشهد در اعتراض به این کارها

۹۴

در مسجد گوهرشاد گرد هم آمدند. نیروهای نظامی مردم را در کنار حرم حضرت امام رضا - علیه السلام - به گلوله بستند و عده‌ای را شهید و مجروح کردند. حکومت رضاشاه که بسیار شیفته ظاهر فرهنگ اروپایی بود، اندکی پس از سرکوب قیام گوهرشاد دستور داد حجاب را با زور و خشونت از سر زنان و دختران ایرانی بردارند.

۶- جنگ جهانی دوم در چه سالی ، میان کدام کشورها و چگونه آغاز شد؟

@soalemotaleat9

آثار جنگ جهانی دوم (۱۹۳۹-۱۹۴۵ م / ۱۳۲۴-۱۳۱۸ ش) بر ایران

جنگ جهانی دوم با حمله ناگهانی آلمان به لهستان آغاز شد. ایتالیا و ژاپن به آلمان پیوستند و دولت‌های محور را تشکیل دادند.

در جبههٔ مقابل، انگلستان، فرانسه، شوروی و آمریکا قرار داشتند که متفقین خوانده می‌شدند.

جنگ جهانی دوم

جواب ۶

دولت‌های محور	آلمان، ایتالیا، ژاپن
متفقین	انگلستان، فرانسه، شوروی (روسیه)، آمریکا

۷- علت اشغال ایران توسط بیگانگان در جنگ جهانی دوم چه بود و چه تأثیری بر ایران گذاشت؟

در جنگ جهانی دوم، دولت ایران اعلام بی طرفی کرد اما در شهریور ۱۳۲۰، متفقین به بهانه حضور تعدادی از کارشناسان آلمانی، کشور ما را به اشغال خود درآوردند. هدف اصلی آنها از این اقدام، استفاده از موقعیت و منابع و امکانات ایران به سود خویش بود. متفقین پس از اشغال ایران، رضاشاه را مجبور کردند که به نفع پسرش، محمدرضا، از قدرت کناره گیری کند و سپس او را از ایران تبعید کردند.

در جنگ جهانی دوم، متفقین با شکست دادن آلمان و بمباران اتمی ژاپن (توسط امریکا)، پیروز شدند.

کشور ما تا پایان جنگ جهانی دوم در اشغال بیگانگان بود. جنگ جهانی دوم نیز همچون جنگ جهانی اول، به اقتصاد و جامعه ایران خسارت‌ها و آسیب‌های زیادی وارد کرد. مردم ایران طی آن سال‌ها با کمبود و گرانی شدید مواد غذایی، مخصوصاً نان، روبه‌رو بودند و عده زیادی بر اثر گرسنگی و سوء تغذیه جان سپردند.

@soalemotaleat9

۸- در ابتدای سلطنت محمد رضا شاه نقش و حضور نمایندگان مجلس ، احزاب سیاسی و مطبوعات در کشور چه تغییری کرد؟

نهضت ملی شدن نفت

جواب ۸

محمد رضا شاه در سال های نخست سلطنت خود این امکان را نداشت که همچون پدرش با استبداد (دیکتاتوری) حکومت کند.

بنابراین، برای نمایندگان مجلس شورای ملی و هیئت وزیران فرصتی به وجود آمد که در اداره امور کشور نقش مؤثری داشته باشند.

همچنین در این دوره احزاب سیاسی و مطبوعات دوباره فعالیت خود را آغاز کردند. در چنین شرایطی بود که زمینه برای نهضت ملی شدن

نفت به وجود آمد.

@soalemotaleat9

۹- بهره برداری از منابع نفت ایران از چه زمانی به انگلستان واگذار شد و برای لغو آن چه اقداماتی انجام شد؟

جواب ۹

این نهضت یکی از رویدادهای مهم تاریخ معاصر ایران است. امتیاز بهره‌برداری از منابع نفت ایران در زمان مظفرالدین‌شاه به انگلیسی‌ها واگذار شده بود. رضاشاه امتیاز مذکور را لغو کرد اما خیلی زود طی قرارداد دیگری، دوباره منابع نفت ایران را به انگلستان واگذار کرد. در سال‌های بعد از جنگ جهانی دوم، مردم ایران خواهان لغو آن قرارداد و ملی شدن صنعت نفت بودند. آیت‌الله کاشانی و دکتر محمد مصدق رهبری نهضت ملی شدن صنعت نفت را به عهده گرفتند. مجلس شورای ملی نیز با مشاهده اتحاد و یکدلی مردم، قانون ملی شدن نفت را در اسفند ۱۳۲۹ تصویب کرد و با تأیید این مصوبه از سوی شاه در بیست و نهم همان ماه، صنعت نفت ایران ملی شد. پس از آن دکتر مصدق نخست وزیر شد تا آن قانون را به اجرا درآورد و دست بیگانگان را از منابع و صنعت نفت کوتاه کند. دولت انگلیس برای جلوگیری از اجرای قانون ملی شدن صنعت نفت، کارهای مختلفی انجام داد اما به دلیل وحدت ملت و همدلی رهبران نهضت، ناکام ماند.

@soalemotaleat9

جواب ۱۰

۱۰- اختلاف میان رهبران نهضت ملی نفت برای منافع بیگانگان چه سودی داشت؟

پس از مدتی، میان رهبران و گروه‌های سیاسی پشتیبان نهضت

ملی شدن نفت اختلاف بروز کرد و اتحاد و همدلی به تفرقه و دشمنی تبدیل شد. این وضعیت، ملت را دلسرد و دشمنان نهضت را امیدوار کرد.

دولت‌های انگلستان و آمریکا از این شرایط برای سرنگونی دولت دکتر مصدق

از طریق کودتا استفاده کردند. طبق برنامه‌ای که این دو کشور طراحی کردند،

۱۱- فرمانده کودتای ۲۸ مرداد ۱۳۳۲ که بود و نتایج این کودتا چه بود؟

گروهی از افسران کودتاجی در جریان کودتای ۲۸ مرداد

در روز ۲۸ مرداد ۱۳۳۲ واحدهایی از ارتش به فرماندهی سرلشکر فضل‌الله زاهدی به خیابان‌ها ریختند و با اشغال مراکز مهم پایتخت، دولت دکتر مصدق را سرنگون کردند.

پس از موفقیت کودتای ۲۸ مرداد، منابع نفت ایران دوباره در اختیار بیگانگان قرار گرفت و نفوذ و سلطه آمریکا بر کشور ما به تدریج افزایش یافت.

چند ماه پس از کودتای ۲۸ مرداد، حکومت پهلوی با نادیده گرفتن قانون ملی شدن صنعت نفت، امور اکتشاف، استخراج و فروش نفت را طی قراردادی به چندین شرکت نفتی انگلیسی، آمریکایی، هلندی و فرانسوی واگذار کرد. این شرکت‌ها متعهد شدند ۵۰ درصد درآمد فروش نفت را به ایران بپردازند.

محمدرضا شاه پس از کودتا، به شاهی مستبد و ستمگر تبدیل شد که اصول قانون اساسی را آشکارا نادیده می‌گرفت. او همچنین با تأسیس سازمان اطلاعات و امنیت کشور (ساواک) به سرکوب شدید مخالفان پرداخت و دوباره فضای ترس و خفقان بر ایران حاکم شد.

جواب ۱۱

محمدرضا شاه هنگام دیدار با هویدا نخست وزیر و اعضای دولت او

@soalemotaleat9